

Η ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΥ ΙΔΕΑ (ΜΕΛΕΤΗ ΒΙΒΛΙΚΟΘΕΟΛΟΓΙΚΗ - ΙΣΤΟΡΙΚΟΔΟΓΜΑΤΙΚΗ)*

Υ Π Ο

ΑΝΔΡΕΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἱερωῶν Πατέρων ὑπὸ «κατέχον» ἢ «κατέχων» ἐνόησαν τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν (Εἰρηναῖος, Ἰππόλυτος, Τερτυλλιανός, Λακτάντιος, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Χρυσόστομος). Ἡ παρουσία τῆς Αὐτοκρατορίας ταύτης μετὰ τὴν αὐστηρὰν ἔννοιαν τῆς δικαιοσύνης, τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως, ἅτινα παραδειγματικῶς ἐπέβαλλεν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς ἀχανοῦς κυριαρχίας της, οὐδαμῶς ἐπέτρεπε τὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίαν ἐν τοῖς κόλποις της μιᾶς τοσοῦτον παταγώδους παρανομίας, ἠθικῆς συγχύσεως καὶ κοινωνικῆς διαφθορᾶς. Ἡ ἐκδοχὴ αὕτη, ἣτις καὶ ἐπεκράτησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην εἰς τὰ διάφορα ἐρμηνευτικὰ ὑπομνήματα, φαίνεται νὰ δικαιολογῆ καὶ τὴν διὰ μετοχῆς διαφόρου γένους (οὐδετέρου καὶ ἀρσενικοῦ) ἐκφορὰν τῆς ἀνασχετικῆς τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου δυνάμεως. Οὕτως ὑπὸ «κατέχον» δέον νὰ νοηθῆ ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία (Romanum Imperium), ὑπὸ δὲ «κατέχων» τὸ πρόσωπον τοῦ ῥωμαίου αὐτοκράτορος. Ὡσαύτως ἡ ἐν λόγῳ ἐρμηνεία φαίνεται ἐπεξηγοῦσα καὶ τὸ κρυπτικὸν καὶ αἰνιγματῶδες περιεχόμενον τοῦ 7ου στίχου τῆς περικοπῆς. Ἐφ' ὅσον τῆς παρουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου μέλλει νὰ προηγηθῆ ἡ κατάλυσις τῆς ῥωμαϊκῆς βασιλείας, ὁ Παῦλος, διὰ λόγους συνέσεως καὶ προφυλάξεως, δὲν ἤθελεν ἀναφανδὸν νὰ ὀμιλήσῃ περὶ αὐτῆς, διὰ νὰ μὴ δημιουργήσῃ ἀκαίρους καὶ ἀσκοποὺς κινδύνους καὶ ἐχθρότητας. Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς τοῦτον ἔγραψε τοσοῦτον αἰνιγματῶδῶς καὶ συνεσιασμένως.

Ἡ θεωρία ὅμως αὕτη, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εὐφυῶς ἐρμηνεύει τὸν 7ον στίχον τῆς περικοπῆς, ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ γίνῃ παραδεκτὴ, δεδομένης τῆς ἀπὸ 15 ὀλοκλήρων αἰώνων καταλύσεως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ δισχυρισμὸς ὅτι ἡ ἀρχαία Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἐπέζησεν εἰς τὸ Γερμανικὸν Κράτος⁷², εἰς τοὺς βασιλεῖς τοῦ ὁποίου εὔρον τὴν συνέχειαν καὶ προέκτασιν αὐτῶν οἱ Καίσαρες τῆς Ρώμης, ἀποτελεῖ προφανῶς ἀπόπειραν δικαιολογήσεως τῶν ἀδικαιολογήτων. Διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς τοῦτον ἔτεροι, ὡς ὁ Θωμᾶς Ἀ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 115 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

72. Οὕτως οἱ Cornelius a Lapide καὶ D. Calmet, πρὸς J. Turmel, Antichrist, ἐν F. Vigoux, Dictionnaire de la Bible, t. premier, Paris 1926, σελ. 659.

κυϊνάτης⁷³, τὴν αὐτοκρατορίαν ἐκδέχονται ἐπὶ τὸ πνευματικώτερον, ὡς ἀνασχετικὴν δύναμιν ἀποδεχόμενοι τὸ πνευματικὸν κράτος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπερ διεδέχθη τὴν εἰδωλοκρατικὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Ρώμης. Ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἐμφανισθῆ, ὅταν ἐκλείψῃ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας καὶ ἐξαφανισθῆ ἡ πίστις τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τοῦτο, εἶναι δύσκολον νὰ συλλάβῃ τις.

Ἄλλοι πάλιν ὡς ἀνασχετικὴν δύναμιν ἐκδέχονται τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥτις, ἐφ' ὅσον ἐνεργεῖ ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν ἐπιτρέπει τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀντιχρίστου. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δὲν γίνεται ἀποδεκτὴ, διότι εἶναι ἀδιανόητον νὰ καταργηθῆ ἐντελῶς ἡ χάρις τοῦ ἁγ. Πνεύματος⁷⁴, ὡς ἀπαραίτητος συνθήκη καὶ προϋπόθεσις τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἀνόμου. Ἐτεροι, τέλος, ὡς ἀνασχετικὴν δύναμιν ἐξέλαβον εἴτε τὴν εἰδωλοκρατείαν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἐμφανισθῆ ὅταν ἡ λατρεία τῶν εἰδώλων ἀφανισθῆ ἐκ τοῦ κόσμου διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, εἴτε τὸν «ἄβρον» τοῦ Θεοῦ (Θεόδωρος Μοψουεστίας καὶ Θεοδώρητος Κύρου), ἥτοι τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ τὴν καθορίσασαν σαφῶς τὸν χρόνον ἐμφανίσεως τοῦ Ἀντιχρίστου.

Κατὰ τὴν συγχρονιστικὴν ἱστορικὴν ἐρμηνείαν ἡ ἀνασχετικὴ δύναμις δέον νὰ ἀναζητηθῆ εἰς πρόσωπα ἱστορικὰ τῆς ἀρχαίας Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Οὕτω ὁ Hugo Grotius, τοποθετῶν τὸν ἄνθρωπον τῆς ἀμαρτίας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Καλιγούλα, τὸν ὁποῖον διακρίνει τοῦ ἀνόμου, ἥτοι Σίμωνος τοῦ Μάγου, τὴν ἀνασχετικὴν δύναμιν βλέπει ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Βιτελλίου, ἐπιτρόπου τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἰουδαίας. Ὁμοίως καὶ ὁ Wettstein, ὡς Ἄνομον ἐκδέχεται τὸν Τίτον, ὡς ἀνασχετικὴν δύναμιν τὸν Νέρωνα, καὶ ὡς ἀποστασίαν τὴν ἐπανάστασιν καὶ δολοφονίαν τοῦ Γάλβα, Ὁθωνος καὶ Βιτελλίου. Περιττὸν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι αἱ θεωρίαι αὗται, ὡς καὶ ἄλλαι παρεμφερεῖς, ἐντελῶς βεβαιωμέναι οὐσαι, ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς πολυπληθεῖς ἀντικρούσεις καὶ ἀναιρέσεις αὐτῶν⁷⁵.

Τῶν ἀνωτέρω ἐρμηνευτικῶν ἀποπειρῶν αἰσθητῶς ἀποκλίνει ἡ λεγομένη θρησκευοῖστορικὴ ἐρμηνεία, ἥτις καὶ τὸν προκειμένον ἡμῖν στίχον, ἀλλὰ καὶ εὐρύτερον ὀλόκληρον τὴν περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέαν, ἀνάγει εἰς ἐπιδράσεις μυθολογικὰς ἀνατολικῶν ἰδιῶ λαῶν, αἵτινες εὗρον τὴν εἰσοδὸν των εἰς τὴν γραμματείαν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὅθεν καὶ ἐγνώρισεν αὐτὰς ὁ Παῦλος. Οὕτω κατὰ τὸν Gunkel⁷⁶, αἱ σκοτεινὰ τοῦ Ἄδου δυνάμεις, αἵτινες θὰ ἀναφανῶσι κατὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου ὡς πολέμιοι τοῦ Θεοῦ, εὐρίσκονται ἤδη ἐν ὑπάρξει, δὲν

73. In IIam Epist. ad Thessal. c. II, lect. 1, ἐν Dict. de Théol. Catholique, τόμ. I, Paris 1909, σελ. 1364.

74. Βλ. Θεοδ. Κύρου, εἰς 2 Θεσσ. 2,6, M.P.Gr. 82, 664-665.

75. Βλ. Rigaux, μν. ἔργ., σελ. 263.

76. Schöpfung und Chaos, σελ. 223 ἐξ.

καθιστῶσιν ὅμως ἔκδηλον τὴν παρουσίαν αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, διότι κάπου κάπου δύναμις κρατεῖ ταύτας ἐν ἀπομονώσει. Τὸ «κατέχον» ἢ ὁ «κατέχων» εἶναι μυθικῆς προελεύσεως. Κατὰ τὸν Gunkel ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐν προκειμένῳ οὐράνιον τι ὄν, τὸν Ἥλιον ἢ τὸν ἀρχάγγελον Μιχαήλ. Πρὸς τὰς ιδέας ταύτας τοῦ Gunkel συμφωνεῖ καὶ ὁ Dibelius⁷⁷, ὅστις στηριζόμενος εἰς τὰ χωρία Ἰωβ 7,12, Ἀποκ. 13,1, Ἀποκ. Βαρούχ 29,4, 4 Ἔσδρα 6,52, καὶ εἰς παρόμοια στοιχεῖα ἐκ τῆς μυθολογίας καὶ εἰς λαϊκὰς παραδόσεις, φρονεῖ ὅτι «τὸ κατέχον» ἢ «ὁ κατέχων» εἶναι μία ἀκαθόριστος δύναμις (ὁ Παῦλος δὲν τὴν γνωρίζει, ἐξ οὗ καὶ κυμαίνεται μεταξὺ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους), ἥτις κατακρατεῖ τὸν Ἄνομον μέχρι τοῦ καιροῦ, τὸν ὅποιον ὠρίσεν ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐμφάνισίν του. Ἐνῶ ὅμως ὁ Gunkel τὸ ρῆμα «κατέχειν» δέχεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ κωλύειν, ὁ Dibelius τὸ δέχεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «κρατεῖν», στηρίζων τὴν ἀποψίν του διὰ χωρίου ἐκ τῶν Acta Pilati (22,2), ἐνθα ὁ Χριστὸς παραδίδων τὸν Σατανᾶν εἰς τὸν Ἄδην, λέγει: «λαβὼν αὐτὸν κάτεχε ἀσφαλῶς ἄχρι τῆς δευτέρας μου παρουσίας»⁷⁸. Περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν, ὅτι αἱ ἐν λόγῳ θεωρίαι, ὡς καταλύουσαι τὴν θεοπνευστίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, εἶναι ἐξ ὀρθοδόξου ἐπόψεως ἐντελῶς ἀπαράδεκτοι καὶ ἀπορριπτέαι.

Τέλος ἀξία μνείας εἶναι καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Schaefer, ὅστις ἐν τῷ ὑπομνήματί του (1890) καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ μὲν «κατέχον» εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἀνομίας, ὅπερ ἐνεργεῖται ἤδη ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ δὲ «κατέχων» αὐτὸς οὗτος ὁ Σατανᾶς, ἐνῶ ἡ ἀντωνυμία «αὐτὸν» (στίχος 6) ἀναφέρεται εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. Παρ' ὅλον ὅμως ὅτι ἡ ιδέα τοῦ Σατανᾶ, ὡς ἀρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου (2 Κορ. 4,4) καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας (Ἐφεσ. 2,2), δύναται ἄριστα νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνέργειαν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀνομίας, ὅμως δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ καὶ τὴν ἀνασχετικὴν δύναμιν τοῦ «κατέχοντος» ἐν τῷ στίχῳ, καθ' ὅσον ἐνταῦθα δὲν γίνεται λόγος περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἣν παρεμποδίζει ὁ Σατανᾶς, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Ἄνομου, ἥτις προηγεῖται ἐν τῷ στίχῳ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ.

Σκιαγραφήσας μέχρι τοῦδε ὁ Παῦλος τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀντιχρίστου καὶ τονίσας ὅτι τὴν ἀποκάλυψιν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ παρεμποδίζει μία δύναμις κατ' ἐπιταγὴν θείαν, προχωρεῖ ἐφεξῆς (στ. 8-12) εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς φανερώσεως τοῦ Ἄνομου, ὅστις θὰ παραπλανήσῃ διὰ σατανικῆς δυνάμεως τοὺς ἐν τῷ ψεύδει καὶ τῇ ἀδικίᾳ κυλινδουμένους ἀνθρώπους. Τοῦτον θὰ ἀναιρέσῃ ὁ Κύριος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς παρουσίας του δι' ἐνὸς παντοδυνάμου ἐμφυσημάτων τῶν χειλέων αὐτοῦ. «Κ α λ τ ὅ τ ε ἀ π ο κ α λ υ φ θ ἦ σ ε τ α ι ὁ ἄ ν ο μ ο ς». «Ὅταν δηλαδὴ ἐπιστῇ ὁ καιρὸς ὁ τεταγμένος ὑπὸ τῆς προ-

77. Geisterwelt im Glauben des Paulus, 1909, σελ. 58 ἐξ.

78. J. E. Frame, μν. ἔργ., σελ. 260 ἐξ.

νοίας τοῦ Θεοῦ, ὅστις συμπίπτει πρὸς τὴν ἄρσιν τῆς ἀνασχετικῆς τῆς παρουσίας τοῦ Ἄντιχρίστου δυνάμεως. «Ὁν ὁ κύριος [Ἰησοῦς] ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ». Εἶναι ἐνδεικτικὸν τὸ γεγονός, ὅτι μόλις ἀνέφερον ὁ Παῦλος τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Ἄντιχρίστου, εὐθὺς ἀμέσως προσέθεσε καὶ τὴν ὀλοσχερῆ καὶ βεβαίαν καταστροφὴν τούτου ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Τοῦτο ἐμφαίνει δύο τινά: ἕνθεν μὲν τὴν πλήρη ἀδυναμίαν τοῦ Ἄντιχρίστου ἢ μᾶλλον τὴν φαινομενικὴν καὶ σκιδωδὴ δύναμιν αὐτοῦ, ἕνθεν δὲ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Σωτῆρος, ὅστις χωρὶς νὰ δώσῃ καὶ μάχην, δι' ἐνός μόνον ἐμφυσήματος τῶν χειλέων του θὰ κατασυντρίψῃ τὴν φοβερὰν μηχανὴν τοῦ ψεύδους καὶ θὰ κοινοροποιήσῃ τὸ εἰδεχθὲς καὶ ὑπερφιάλον οἰκοδόμημα τῆς ἀνομίας. Ὁ στίχος οὗτος τοῦ Παύλου ὑπεθυμίζει ἀναλόγους ιδέας τῆς Π. Διαθήκης. Ἦδη ἐν τῇ προφητείᾳ τοῦ Δανιὴλ (κεφ. 7,10 ἐξ.) γίνεται λόγος περὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ τετάρτου θηρίου ὑπὸ τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν, μεθ' ὃ δίδεται ἡ βασιλεία εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ δὲ Ἡσαΐας, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀμεσώτατα ἐξαρτᾶται ὁ Παῦλος, προφητεύων τὴν ἔλευσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Μεσσίου, περιγράφει ὡς ἐξῆς τὴν τιμωρίαν τῶν ἀσεβῶν: «καὶ πατάξει γῆν τῷ λόγῳ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἐν πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβῆ»⁷⁹. Ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ Παύλου φαίνεται ἤσκησε καὶ ὁ 32ος Ψαλμὸς (στ. 6), ἔνθα ἀνάλογοι φράσεις τονίζουν τὴν ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἐκφαινομένην ἄπειρον παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ: «τῷ λόγῳ τοῦ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν».

Οἱ μέλλοντες «ἀνελεῖν» καὶ «καταργήσει»⁸⁰ λαμβάνονται συνωνυμικῶς πρὸς δῆλωσιν τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ τῆς πλήρους ἐκμηδενίσεως τοῦ Ἀνόμου. Ἄλλωστε πρὸς τὸ τέλος τοῦτο σπεύδει ὁ Ἄντιχριστος, καθ' ὃ Υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὡς προσφυστάτα ἐχαρακτήρισε τοῦτον ὁ Παῦλος.

Ὅμοιως καὶ αἱ λέξεις «ἐπιφάνεια» καὶ «παρουσία» λαμβάνονται συνωνυμικῶς πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐνδόξου καὶ κραταιᾶς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον, ὡς κριτοῦ ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος, ἥτοι ἐκδικητοῦ μὲν τῶν δικαίων καὶ εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Κυρίου θὰ εἶναι πάροχος χαρᾶς καὶ παρηγορίας, τιμωροῦ δὲ τῶν ἀσεβῶν καὶ φαύλων. Καὶ ἡ μὲν «ἐπιφάνεια» ἀπηρευσμένη ἐκ τοῦ λεξιλογίου τῆς ἑλληνιστικῆς γλώσσης, λαμβάνεται ἐν αὐτῇ ὡς τεχνικὸς ὄρος πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ φανε-

79. Ἡσ. 11,4-5. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Ἡσαΐου ἀπηχεῖται καὶ εἰς τοὺς Ψαλμ. Σολομ. 17,27: «Ὁλοθρεῦσαι ἔθνη παράνομα ἐν λόγῳ στόματος αὐτοῦ», ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου (19,15).

80. Παράλληλον τοῦ «καταργήσει» ἀπαντῶμεν παρὰ Παύλῳ ἐν 2 Τιμ. 1,10: «καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον φωτίσαντος δὲ ζῶν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου». Βλ. καὶ Ἐπιστ. Βαρνάβα 2,6. 5,6. 15,5: «καταργήσει τὸν καιρὸν τοῦ ἀνόμου».

ρώσεως τῆς θεότητας, συνοδευομένης διὰ τινος θαυματουργικῆς εὐεργεσίας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους⁸¹, ἐν τοιαύτῃ δ' ἐννοίᾳ γίνεται λόγος περὶ τῶν «ἐπιφανειῶν» τοῦ Ἀσκληπιοῦ, παρέχοντος ἰάσεις ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἐπιδαύρου⁸². Ἡ δὲ λέξις «παρουσία» χρησιμοποιεῖται ὡς τεχνικὸς ὄρος πρὸς δῆλωσιν τῆς προσδοκωμένης ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον. Τὸ κέντρον βάρους τοῦ στίχου μετατοπίζεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἔλευσις καὶ μόνον τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον ἀρκεῖ διὰ νὰ συντρίψῃ καὶ ἐξολοθρεύσῃ τὸν Ἄνομον.

Στίχ. 9: «Οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασιν ψεύδους».

Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος περιγράφει τὴν προέλευσιν καὶ τὴν ἠθικὴν ποιότητα τοῦ ἔργου τοῦ Ἄνομου. Ὁ Ἀντίχριστος καλεῖται οὕτως ὄχι μόνον διότι ἀντιμάχεται οὐσιαστικῶς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ διότι ἔχει τὴν ἀλαζονικὴν ἀξίωσιν νὰ λάβῃ τὴν θέσιν τοῦ Χριστοῦ (ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ), νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸν Χριστὸν καὶ τὸ λυτρωτικὸν ἔργον του, ἀποτελῶν ἐν προκειμένῳ γελοῖαν ἀπομίμησιν καὶ εἰδεχθὲς κακέκτυπον τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ κόσμῳ. Οὕτως, ὅπως ὁ Χριστός, ἔχει καὶ οὗτος ἀποκάλυψιν καὶ παρουσίαν ἐν τῷ κόσμῳ. Ὅπως ὁ Σωτὴρ διὰ τῆς ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας του ἐφανερώσεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν, οὕτω καὶ ὁ Ἀντίχριστος διὰ τῆς ἀποκαλύψεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον θὰ φανερώσῃ τὴν πληρεστέραν μορφήν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Διαβόλου, ἐνσαρκῶν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ πᾶσαν τὴν δυνάμιν τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀνομίας. Καὶ ὅπως ὁ Χριστός, ἀσκῶν τὸ προφητικὸν ἔργον του, συνώδευε τὴν διδασκαλίαν του διὰ πληθῶς θαυμάτων, οὕτω καὶ ὁ Ἄνομος διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Διαβόλου θὰ παρέχῃ σημεῖα καὶ τέρατα ψεύδους, παραπλανῶν διὰ τούτων πάντας τοὺς ἀσεβεῖς καὶ φαύλους. Τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Ἀντιχρίστου θὰ ἀποτελέσῃ τὸ σατανικώτερον καὶ πονηρότερον καὶ εἰδεχθέστερον σχέδιον τοῦ Διαβόλου ἐπὶ τῆς γῆς, μάλιστα ἐν ὄψει τῆς ἐπικειμένης ἡττης του καὶ τῆς τελειωτικῆς του συντριβῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἀντίχριστος θὰ εἶναι ὁ τελευταῖος ἀλλὰ καὶ ὁ πληρέστερος ἐκπρόσωπος τοῦ Διαβόλου εἰς τὸν κόσμον. Αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Σατανᾶν διαγράφονται ζοφεραὶ καὶ ἀποτρόπαιοι. Εἶναι γεγονός ὅτι ἀδυνατοῦμεν νὰ συλλάβωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ ἔλλογον θὰ δυναθῇ νὰ ἐνσαρκώσῃ κατὰ τρόπον τοσοῦτον τέλειον τὸν Σατανᾶν ἐπὶ τῆς γῆς, δεχόμενον ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν. Ὑφ' οἰανδῆποτε ἀποψιν

81. Βλ. Dupont, L' union au Christ, σημ. σελ. 74.

82. Βλ. Deissmann, Licht vom Osten, σελ. 327, 328,7. Περὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῆς λέξεως ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ, βλέπε 1 Τιμ. 6,14. 2 Τιμ. 1,10. Τίτ. 2,13. Ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ χρησιμοποιεῖται πρὸς δῆλωσιν τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν: 2 Μακκ. 15,27.

καὶ ἂν μελετήσωμεν τὸν Ἀντίχριστον, ἡ ψυχὴ μας καταλαμβάνεται ἀπὸ ἕλιγον καὶ πληροῦται φρικιάσεως. Ὅντως εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ μυστηρίου τῆς ἀνομίας ὑπὸ τὴν φοβερωτέραν καὶ ἀπεχθεστέραν ἔκδοσιν αὐτοῦ.

Στίχος 10: «καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ ἀδικίας τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς»).

Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Ἀπόστολος δι' ἄδρῶν γραμμῶν περιγράφει τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ κοσμοπλανοῦς ἔργου τοῦ Ἀντιχρίστου. Οὗτος, τὴν σκοτεινὴν καὶ ἀπαισίαν φύσιν του, τὴν ἐν τῷ Σατανᾷ ἠδρασμένην καὶ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐμπνεομένην, τὴν δαιμονικὴν του δύναμιν καὶ τὸ ἄγριον καὶ διαβολικὸν πάθος του θὰ ἀφιερῶσθαι ἀποκλειστικῶς πρὸς καταδολίευσιν, ἀποπλάνησιν καὶ φθορὰν τῆς ἀνθρωπότητος. Υἱὸς τοῦ Διαβόλου καὶ τῆς ἀπωλείας, θὰ ἐργασθῆ δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων πρὸς δόξαν τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὄν τρόπον καὶ ὁ Σωτὴρ εἰργάσθη καὶ ἀπέθανε πρὸς δόξαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Υἱὸς τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπωλείας θὰ προσπαθῆσθαι, ὅπως παρασύρῃ εἰς τὰ δίκτυα τοῦ σκότους καὶ τῆς πλάνης ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἀνθρώπους, δεικνύμενος ἐν τούτῳ ἄξιός ἐκπρόσωπος καὶ ἀντάξιον ὄργανον τοῦ σατανικοῦ ἰδεώδους ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἐνσαρκώσῃ τὸν ἔσχατον καὶ ἰσχυρότερον ἐχθρὸν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῇ ἱστορίᾳ.— Ἡ λέξις «ἀπάτη» ἐνταῦθα λαμβάνεται πρὸς δήλωσιν τῆς ἐνεργητικῆς ἐξαπατήσεως καὶ παραπλάνησεως⁸³. Ὁ Ἀντίχριστος θὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπομακρύνων τούτους ἐκ τῆς ἀληθείας καὶ ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἀπολυτρώσεως, καὶ ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς τὴν πλάνην, τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπώλειαν. Ἡ ἀδικία πάλιν λαμβάνεται συνωνύμως πρὸς τὴν ἀσέβειαν⁸⁴ καὶ ἀνομίαν καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἵνα δηλώσῃ τὴν ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐκπτώσιν τοῦ κόσμου τῆς ἀμαρτίας, ὡς ἀφετηρίαν ἄμα καὶ τελικὸν σκοπὸν τοῦ ὀλεθρίου ἔργου τοῦ Ἀντιχρίστου, καὶ ὡς ἐνδυνάμωσιν τῶν σκοτίων δυνάμεων τῶν ἐχθρευομένων τὸν Θεὸν καὶ τὰς βουλὰς αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.

Τὸ σκοτεινὸν ὅμως καὶ ὀλέθριον ἔργον τοῦ Ἀντιχρίστου, παρὰ τὴν παταγώδη καὶ ἠχηρὰν αὐτοῦ ἐπιτυχίαν ἐν τῷ κόσμῳ, θὰ ἔχῃ περιωρισμένην καὶ καθωρισμένην ἀκτῖνα δράσεως καὶ ἐνεργείας. Θὰ ἀναφέρεται μόνον εἰς τοὺς ἀπολλυμένους, εἰς ἐκείνους δηλαδὴ οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι ψυχικῶς καὶ ἠθικῶς ἔτοιμοι νὰ δεχθῶσι τὸ φθοροποιὸν ἔργον του. Εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ὁ Ἀντίχριστος θὰ εὖρη πρόσφορον ἔδαφος καλλιεργείας τοῦ σπόρου τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου. Ἀφοῦ δὲ καταστήσῃ αὐτοὺς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ, ἀφοῦ σφραγίσῃ τὰς ψυχὰς των μετὰ τὴν ἀνομίαν καὶ τὴν ἀποστασίαν, θὰ συναπαχθῆ μετ'

83. Πρβλ. Κολοσ. 2,6. Ἐφεσ. 4,22. Ἐκκλ. 9,6.

84. Βλ. Ρωμ. 1,18.

αὐτῶν εἰς καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν αἰώνιον. Οὕτως, ἐνῶ διὰ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ δικαίους ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ θὰ εἶναι πάροχος χαρᾶς, ἐλπίδος καὶ ψυχικῆς ἀγαλλιᾶσεως, ἡ δὲ ἀποκάλυψις τοῦ Ἄνομου θὰ εἶναι ἡ κρισιμωτέρα δοκιμασία τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς πίστεως αὐτῶν, διὰ τοὺς ἀπολλυμένους ἢ τε παρουσία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἀντιχρίστου θὰ εἶναι ἀφορμαὶ τῆς βεβαίας καὶ αἰωνίας καταδίκης των. Εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς Κ. Διαθήκης γίνεται ἡ ἀντίθεσις τῶν ἀπολλυμένων⁸⁵ πρὸς τοὺς σωζόμενους⁸⁶. Παρ' Ἡσαΐα ὡς σωζόμενοι χαρακτηρίζονται οἱ καταλελειμμένοι, ἦτοι τὸ ὑπόλοιπον τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων Ἰσραηλιτῶν.

Ἡ καταδίκη αὕτη τῶν ἀπολλυμένων δὲν ὀφείλεται εἰς προαιώνιον ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ — οὐδὲ ἔχνος ἀπολύτου προορισμοῦ ἔχονεν ἐνταῦθα — ἀλλ' εἶναι φυσικὴ ἀπόρροια τῆς ἠθικῆς ἐξαθλιώσεως αὐτῶν. "Ὅπως ὁ Ἀντίχριστος, ἔχων ἐν τῷ βᾶθει τῆς ψυχῆς του ἐνθρονισμένον τὸν Σατανᾶν, ἀπενέκρωσεν ἐν αὐτῇ πᾶσαν ἔννοιαν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οἰσθηλατούμενος ὑπὸ τοῦ δαιμονικοῦ πάθους του εὐρέθη δοῦλος τῆς ἀμαρτίας καὶ πολέμιος πάσης ιδέας ἀγαθῆς καὶ θείας, οὕτω καὶ οἱ ἀπολλύμενοι, εἰς τὰ ἔχνη ἐκείνου ἐπιμελῶς βαδίζοντες, ἀπενέκρωσαν ἐν τῇ ψυχῇ των πᾶν ἔχνος ἀγάπης πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀποβαλόντες οὕτω πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας. Ἡ ἀλήθεια ἐνταῦθα λαμβάνεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς θείας πραγματικότητος, ἥτις ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκφράζει τὴν ἐν Χριστῷ θείαν ἀλήθειαν, τὸ ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ προῖον εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας καὶ ἀπολυτρώσεως⁸⁷. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὅμως ταύτῃ διαφαίνεται ἡ ἀπειρος ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπομένως ἡ ἀγάπη τῆς ἀληθείας ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀνακλᾷ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ἐπομένως θεῖον δῶρον, ἀποσκοποῦν νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ Χριστοῦ, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Οἱ ὀπαδοὶ ὅμως τοῦ Ἀντιχρίστου, οἱ ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαρτίας διολισθαίνοντες, οὐ μόνον ἀπέρριψαν τὸ σωτήριο μῆνυμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ κατέπνιξαν ἐν ἑαυτοῖς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς ἠδύναντο νὰ ἀναρθῶσιν εἰς τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἀληθοῦς καὶ πεπλανημένου. Ἀπορρίψαντες δ' οὕτω πᾶσαν εὐκαιρίαν σωτηρίας δοθεῖσαν εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, κατέστησαν ἑαυτοὺς ἀξίους καταδίκης, τέκνα φθορᾶς καὶ υἱοὺς ἀπωλείας, ἀκολουθοῦντες τὸν Ἀντίχριστον εἰς τὴν φοβερὰν ἄβυσσον τῆς αἰωνίου κολάσεως.

85. 1 Κορ. 1,18. 2 Κορ. 2,15.

86. Λουκᾶ 13,23. Πράξ. 2,47.

87. Βλ. σχετικῶς 2 Κορ. 13,8. 4,2. Γαλ. 5,7. 2 Κορ. 6,6. Ἐφεσ. 1,13. 1 Τιμ. 2,4. Ρωμ. 1,25.

Στίχοι 11-12. «καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσιν πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ ἀλλὰ εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ».

Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους στίχους παρεισάγεται ὁ Θεὸς ὡς ὁ Κύριος εἰσηγητῆς καὶ ῥυθμιστῆς τῆς ὄλης φοβερᾶς καταστάσεως τῶν ἐσχάτων χρόνων. Καίπερ ὁ Ἀντίχριστος ἀποτελεῖ τὸν ὑπηρέτην τοῦ Σατανᾶ καὶ τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ κακοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅμως τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ ὁ πατήρ του Διάβολος, εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν, τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. Εἰς τὴν πραγματικότητα τὸν Ἀντίχριστον δὲν θὰ ἀποστείλῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Σατανᾶς, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὅστις καὶ θὰ ἐνεργήσῃ τὴν πλάνην παρ' αὐτοῖς, ὡς τινα δικαίαν κρίσιν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν υἱῶν τῆς ἀπωλείας. Ἐνταῦθα καθορᾶται σαφῶς ἡ Παύλιος θεϊστικὴ ἐκδοχὴ τοῦ σύμπαντος, τὴν ὁποίαν διδάσκει σαφῶς καὶ ἡ Π. Διαθήκη. Ὁ ἠθικὸς νόμος δὲν εὐρίσκεται ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς δύναμις αὐθύπαρκτος καὶ αὐθυπόστατος, ἀλλὰ καθίσταται ἐνεργὸς μόνον καθ' ὅσον ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τῆς θείας βουλῆς. Ὁ ἄνθρωπος δεχόμενος τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποκρούει κατ' ἀρχὰς τοῦτον ἐθελουσίως. Προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου πηροῦται τὴν συνειδήσιν καὶ τὴν διάνοιαν, φθάνων μέχρι σημείου νὰ μὴ δύναται νὰ διακρίνῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν πλάνην. Τὴν πῆρωσιν ταύτην τῆς ψυχῆς ἄριστα περιγράφει ὁ Παῦλος ὡς ἐνέργειαν πλάνης καὶ ὡς πίστιν εἰς τὸ ψεῦδος. Εἶναι ἡ πλήρης ἀποκορύφωσις τῆς ἁμαρτίας, ἡ παντελής ἀπομάκρυνσις καὶ ἀποστασία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἡ ὀλοσχερῆς μετάπτωσις του εἰς τὸ κράτος τῆς ἀνομίας. Ὁ Θεὸς ἐγκαταλείπει πλέον τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' οὗ κυριαρχεῖ πλήρως ὁ Σατανᾶς καὶ ὃν ἐξουσιάζει ἀπολύτως ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀπωλείας.

Ἡ ὀριστικὴ καὶ ἄνευ ἐλπίδος μεταχώρησις τῶν ἀσεβῶν εἰς τὸ κράτος τῆς ἀπωλείας ἀποτελεῖ μέτρον τῆς θείας δικαιοσύνης ἐπ' αὐτῶν, διότι οὗτοι ἀντὶ νὰ πιστεύσουν εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ἀποκαλυφθεῖσαν σωτήριον ἀλήθειαν, προσήλωσαν τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ ἔστρεψαν τὸν νοῦν των εἰς τὴν ἀδικίαν. Ἡ ἀδικία ἐνταῦθα ἀποτελεῖ προσωποποίησιν τῆς ἐχθρότητος τῆς ψυχῆς κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀποτελεῖ κατάστασιν ἀντίθεον καὶ ἀντίχριστον, γεννωμένην μετὰ τὴν ἐλευθέραν ἔκπτωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀληθείας. Ὅπως δὲ ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ ὅρον δηλοῦντα τὴν περὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου θεϊαν οἰκονομίαν, οὕτω καὶ ἡ ἀδικία δηλοῖ ἑτέραν οἰκονομίαν, ἥτοι τὸ σχέδιον τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀνθρώπου, συλλαμβανόμενον καὶ διενεργούμενον ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν περὶ Ἀντιχρίστου διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου. Ἀπομένει νῦν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἀντίστοιχον διδασκαλίαν τῆς ἱεραῆς Ἀποκαλύψεως, εἰς ἣν καὶ ἐφεξῆς μεταβαίνομεν.

δ) Ἡ περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέα ἐν τῇ Ἀποκαλύψει.

Ἐν τῇ ἱερᾷ Ἀποκαλύψει ἡ περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέα λαμβάνει τὸ χρωμα τοῦ ὄλου βιβλίου, ἐκτιθεμένου γενικῶς τὴν δραματικὴν πάλην μεταξὺ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀντιχρίστων δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τῆς πλάνης. Ἡ πάλη αὕτη περιγράφεται ἐν ὅλῃ τῇ δραματικότητι καὶ τῇ ὀξύτητι αὐτῆς. Ὁ Σατανᾶς ἀποτυχὼν ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτοῦ κατὰ τοῦ Μεσσίου καὶ τῆς ἐπὶ γῆς ἐγκαθιδρυθείσης πνευματικῆς βασιλείας τούτου, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ ἤτταν του καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐκπτώσιν του ἐπὶ τῆς γῆς καὶ κειδῶς ὅτι ὀλίγον χρόνον ἔχει, θὰ ἐπιστρατεύσῃ σύνολον τὴν φρικώδη δύναμιν τῆς ἀμαρτίας καὶ θὰ χρησιμοποίησῃ ὀλόκληρον τὸν ἀπαίσιον μηχανισμόν τοῦ σκότους εἰς ὑστάτην ἐπίθεσιν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐνῶ μέχρι τοῦδε οὗτος, κεκρυμμένος ἐν τῷ σκότει, ἐκίνει ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τὰ νήματα τῆς κακίας ἐν τῇ ἀγρία ἐπιθέσει του κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ, τώρα θὰ δώσῃ τὴν μάχην ἀπτότερον καὶ ἱστορικώτερον, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀντιχρίστου, ἀνθρώπου σκοτεινοῦ καὶ ἀποτροπαίου, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἐκχωρήσῃ ἅπασαν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ὁ Ἀντίχριστος, ὑπὸ μορφήν θηρίου ἀναβαίνοντος ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπικουρούμενος καὶ ὑπὸ δευτέρου θηρίου ἀνίσχοντος ἐκ τῆς γῆς, παρίσταται ἔνθεν μὲν ὡς κτηνώδης δυνάστης καὶ δικτάτωρ μιᾶς ἀνθρωπότητος ἄνευ Θεοῦ, ὀδευούσης εἰς τὰ σκότη, ἔνθεν δὲ ὡς σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὡς Θεὸς λυτρωτῆς, ἀντικαθιστῶν ἐν τούτῳ τὸ λυτρωτικὸν ἀξίωμα τοῦ Σωτῆρος. Ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις ταύτας ὁ Ἀντίχριστος, θὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων θείας τιμᾶς καὶ λατρείαν, τὰς ὁποίας καὶ θὰ ἔχη παρὰ τῶν υἱῶν τῆς ἀμαρτίας, ἐφ' ὧν θὰ ἀποθέσῃ ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα τῆς σατανικῆς κυριαρχίας του. Εἰς τὰς ἐωσφορικὰς ἀπαιτήσεις του θὰ ἀντισταθῶσι μόνον οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εὐρίσκονται γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς, ὀλίγες ὅμως θὰ διωχθῶσιν ἀπηνῶς ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, πλεῖστοι δ' αὐτῶν θὰ ἀναδειχθῶσιν οἱ λαμπρότεροι μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τὸ φοβερὸν τοῦτο ἔργον τοῦ Σατανᾶ-Ἀντιχρίστου, ὁ Θεός, ὅταν πλέον ἡ ἀμαρτία φθάσῃ εἰς τὸ ἀποκορύφωμα αὐτῆς καὶ τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων λάβῃ τὸ πλῆρες μέτρον του, θὰ ἀπαντήσῃ κατὰ τρόπον ἀμείλικτον καὶ δραστικόν. Ὑπὸ τοῦ Μεσσίου-Χριστοῦ θὰ συντριβῇ ὀλοσχερῶς ἡ δύναμις τοῦ θηρίου-Ἀντιχρίστου, ὅστις ὁμοῦ μετὰ τοῦ ψευδοπροφήτου καὶ τῶν λαβόντων τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ προσκυνοῦντων τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, θὰ βληθῶσιν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. Ἡ νίκη τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ θὰ εἶναι ἐφεξῆς ὀλοσχερῆς καὶ ἀδιατάρακτος.

Ὁ Ἀντίχριστος ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φέρεται σαφῶς ὡς μορφή ἐσχατολογικῆ. Ἐντεῦθεν ἡ συγχρονιστικὴ ἱστορικὴ μέθοδος ἡ βλέπουσα τὸν Ἀντίχριστον εἰς ἱστορικὰς μορφὰς τοῦ παρελθόντος ἢ καὶ τοῦ παρόντος ἀπεδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων ἄγαν ἐπισφαλῆς. Τοῦτο βλέπομεν κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν δογματικῶν ἐρίδων καὶ ἀντεγκλήσεων ἐν τῇ Δύσει εὐθύς μετὰ τὴν Μεταρρύ-

θμισιν, ὅτε ὑπὸ μὲν τῶν Διαμαρτυρομένων ὁ Ἀντίχριστος ἐταυτίζετο πρὸς τὸν Πάπαν, ὑπὸ δὲ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν πρὸς τοὺς ἀρχηγέτας τῆς Διαμαρτυρήσεως!

Ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ προσπαθήσωμεν νὰ σκιαγραφήσωμεν ἐν γενικαῖς μόνον γραμμαῖς τὴν περὶ Ἀντιχρίστου ἰδέαν τῆς Ἀποκαλύψεως, χωρὶς νὰ ὑπεισέλθωμεν εἰς ἐρμηνευτικὰ λεπτομερεῖας, αἵτινες οὐ μόνον ἀκατανόητοι προσπίπτουσιν εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, λόγῳ τοῦ συμβολικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς σκοτεινῆς προφητείας τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ καὶ ἐντελῶς ἄσκοποι καὶ περιτταὶ τυγχάνουσι διὰ τὸν σκοπὸν τῆς μετὰ χειρὸς ἐργασίας.

α) Ἡ προκριματικὴ πάλῃ τοῦ Σατανᾶ ἐναντίον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἥττα αὐτοῦ: Ἀποκ. κεφ. 12ον.

Ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν χαρακτηρίζει, συμφῶνως πρὸς τὰ διδάγματα τοῦ χριστιανικοῦ ἠθικοῦ δυϊσμοῦ, ἡ ἀμείλικτος καὶ διηνεκὴς πάλῃ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, κυριαρχουμένων ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ φωτός, ἃς ἐνσαρκώνουσιν ἐπὶ τῆς γῆς αἱ θεῖαι βουλαι καὶ ἡ πρόνοια γενικῶς τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν ὄντων καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀφετηρία τῆς ἁμαρτίας εἶναι σύγχρονος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἱστορίας. Ὁ πρῶτος ἀνθρωπος ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἤδη ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἐδέμ, ἀπὸ τῆς χαραυγῆς τῆς ἱστορίας του. Ἐκτοτε ἡ ἁμαρτία, γιγαντουμένη καὶ πολλαπλασιαζομένη, δίκην μελανῆς καὶ ἀπαισίας φλεβός, διαθέει τὸ σῶμα ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπὸ τὰ σκοτεινὰ παρασκήνια τῆς ἁμαρτίας ὁ Σατανᾶς περισφίγγει ἀσφυκτικῶς τὸν ἀνθρωπον, τοῦ ὁποίου ἀπεργάζεται τὴν φθορὰν καὶ τὸν αἰώνιον πνευματικὸν θάνατον. Τὸ πρῶτον ἀποφασιστικὸν πλήγμα κατὰ τοῦ κράτους καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Διαβόλου κατηνέχθη ὑπὸ τῆς θείας τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως, ἐνῶ τὸ δεύτερον καὶ τελειωτικὸν θὰ καταφερθῆ κατ' αὐτῆς κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὸ ἐνδιάμεσον τοῦτο διάστημα ἡ ἁμαρτία, καίπερ θανασίμως πληγεῖσα ὑπὸ τοῦ σωτηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ὅμως θὰ ἐξακολουθῆ, κατὰ παραχώρησιν θεῖαν, νὰ ὑφίσταται ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς δυνάμις ἀρνητικῶς ἐξυπηρετοῦσα τὰς θείας βουλὰς, τανύουσα τοὺς ἠθικοὺς μῶνας τῆς ἀρετῆς, καὶ ὑποβοηθοῦσα ἀρνητικῶς εἰς τὴν ἠθικὴν τελείωσιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον ὁ πόλεμος τοῦ Σατανᾶ κατὰ τοῦ Θεοῦ λαμβάνει χαρακτῆρα σαφῶς ἀντίχριστον. Ἦδη ἐν τῇ ἐπιγεῖῳ ζωῇ τοῦ Ἰησοῦ ὁ ἀρχιεργάτης τῆς ἁμαρτίας ἀπετόλμησε, ἀνεπιτυχῶς βεβαίως, νὰ ἀνακόψῃ διὰ πειρασμῶν καὶ παγίδων τὴν λυτρωτικὴν ἀποστολὴν τοῦ Σωτῆρος, μέχρις ὅτου κατώρθωσε νὰ κρεμάσῃ τοῦτον ἐπὶ τοῦ ξύλου, τοῦθ' ὕπερ ὅμως ἐσήμανε τὴν ἥττάν του καὶ τὴν ὀδυνηρὰν συντριβὴν τῆς θεομάχου ἰσχύος του. Ἀποτυχῶν δ' οὕτως ἐν τῷ ἀγῶνί του κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἔπαυ-

σεν ἔκτοτε, τῇ ἀνοχῇ πάντοτε τοῦ Θεοῦ, νὰ καταπολεμῇ λυσσωδῶς τόσον τοὺς ἐπὶ μέρους εὐσεβεῖς καὶ δικαίους, ὅσον καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν συνόλῳ καὶ δὴ καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπὶ γῆς στρατεύσεως αὐτῆς.

Ἐν τῷ 12ῳ κεφαλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως περιγράφεται συμβολικῶς καὶ μάλιστα ἐν εἵδει προοιμίου καὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια, ἡ προκριματικὴ πάλη τοῦ Σατανᾶ ἐναντίον τοῦ Μεσσίου-Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, πάλη ἀπολήγουσα εἰς τὴν ἤτταν ἐκείνου.

Ἡ ἀνωτέρω πάλη, διεξαγομένη μεταξὺ τοῦ δράκοντος ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς γυναικὸς μετὰ τοῦ παιδίου ἀφ' ἐτέρου, κατανέμεται εἰς τρεῖς ἐπὶ μέρους ὀπτασίας.

Ἐν τῇ πρώτῃ ὀπτασίᾳ (στ. 1-6) ὁ Ἰωάννης εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ γυναικίκα περιβεβλημένην τὸν ἥλιον, ἐνῶ ἡ σελήνη εὐρίσκετο ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ φέρουσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της στέφανον ἐκ δώδεκα ἀστέρων. Ἡ γυνὴ εἶχεν ἐν γαστρὶ καὶ ἔκραζεν ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν.

Εὐθὺς ἀμέσως εἶδε, πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν, ἕτερον σημεῖον, δράκοντα πυρρὸν μέγαν, ἔχοντα κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα, τοῦ ὁποῖου ἡ οὐρὰ ἔσυρε τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, τοὺς ὁποίους ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν. Ὁ δράκων ἔλαβε θέσιν ἐναντι τῆς ἐπιτόκου γυναικὸς, καραδοκῶν ὥστε, ὅταν γεννήσῃ τὸ τέκνον της νὰ τὸ καταφάγῃ.

Ἡ γυνὴ ἔτεκεν ὄντως ἄρρενα, ὅστις ἐμελλε νὰ ποιμάνῃ πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· ὁ δράκων ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ καταφάγῃ τὸ τέκνον τῆς γυναικὸς, ὅπερ ἀνηρπάγη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ἡ δὲ γυνή, φεύγουσα τὸν δράκοντα, κατέφυγεν εἰς ἔρημον τόπον, ἡτοιμασμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τρέφῃται ἐκεῖ ἐπὶ χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα ἡμέρας.

Ἐν τῇ προφητικῇ ταύτῃ ὁράσει τοῦ Ἰωάννου αἱ ἀντίθεοι δυνάμεις παρίστανται ὑπὸ μορφήν δράκοντος, ὑφ' ὃν συμβολικῶς δέον νὰ νοησωμεν τὸν Σατανᾶν, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον⁸⁸, τὸν παραπλανῶντα τὴν Οἰκουμένην καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνον⁸⁹. Ὁ δράκων παρίσταται ὡς «πυρρός», ἵνα δηλωθῇ ἡ φονικὴ μανία καὶ τὸ αἰμοδιψὲς τῆς διαθέσεως αὐτοῦ. Τὸ πολυκέφαλον δὲ καὶ πολυκέρατον αὐτοῦ καὶ τὰ ἑπτὰ διαδήματα τὰ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν του παριστῶσι τὸ πολύτροπον καὶ πολυμήχανον τῶν ἐνεργειῶν του καὶ τὴν κραταιὰν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐν τοῖς υἰοῖς τῆς ἀπειθείας, ὡς βασιλέως καὶ τυράννου καὶ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου⁹⁰. Ἡ οὐρὰ τοῦ δράκοντος σύρει τὸ τρίτον τῶν

88. Περὶ ὄψεως ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ βλέπε: Γεν. 3,1. Ἦσ. 27,1. Ἰὼβ 7,12. Ἰεζ. 29,3. Ἐπομένως οὐδεὶς ἀποχρῶν λόγος ὑπάρχει συσχετίσεως τοῦ δράκοντος ἐνταῦθα πρὸς ἀναλόγους ἀντιλήψεις ἀνατολικῶν ἰδιῶ λαῶν, αἵτινες ἐν προκειμένῳ ἐπηρέασαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ. Πλεονα βλέπε: Π. Μπρατσιώτου, Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου, ἐν Ἀθήναις 1950, σελ. 192 ἐξ.

89. Ἰωάν. 8,44.

90. Ἰωάν. 12,31. 14,30. Ἐφεσ. 2,2.

ἀστέρων, ὅφ' οὐς δέον νὰ νοήσωμεν τὰ ὁμόφρονα τῷ Σατανᾶ πνεύματα, ἅτινα ἐξέπεσαν μετ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ⁹¹, μετὰ τὴν κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀνταρσίαν των. Τὰ πνεύματα ταῦτα, ἀποτελοῦντα τὸ σκοτεινὸν ἐπιτελεῖον τοῦ Σατανᾶ, ὑπεμ-
φαίνουν ἅμα καὶ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Αἱ ἀντίπαλοι πρὸς τὸν Σατανᾶν δυνάμεις, αἱ ἐνσαρκοῦσαι ἐπὶ γῆς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, παρίστανται ὑπὸ μορφήν γυναικὸς ἐξηγλαϊσμένης, περιβεβλημένης φωτεινὴν λαμπρότητα καὶ βασιλικὴν δόξαν. Ἐν τῇ ὁράσει ἡ γυνὴ δύναται μὲν νὰ συμβολίσῃ τὴν Θεοτόκον Μαρίαν⁹², ἥς ἡ ὑπερβάλλουσα αἴγλη καὶ λαμπρότης ὀφείλεται εἰς τὴν ἄπειρον δύναμιν τοῦ ὑπερφουοῦς τόκου της, τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ὅσω τὸ ὑπ' αὐτῆς γεννώμενον τέκνον εἰκονίζει σαφῶς τὸν Μεσσίαν- Χριστόν (στ. 5). Παραλλήλως ὅμως ἡ αὐτὴ γυνὴ δυνατὸν νὰ συμβολίσῃ καὶ τὴν ἐπὶ γῆς ἐγκαθιδρυθεῖσαν πνευματικὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν τῇ διηγεεῖ ἄλλη αὐτῆς πρὸς τὸν Σατανᾶν, μάλιστα δὲ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐσχάτων καιρῶν.

Ἡ πάλῃ τοῦ Σατανᾶ κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἄρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ γυνὴ ἔτεκε τὸ ἄρρεν τέκνον της, ὅπερ ἔμελλε νὰ ποιμάνῃ πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. Τὸ χριστολογικὸν τοῦτο χωρίον⁹³ ἐμφαίνει σαφῶς, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ Μεσσίου-Χριστοῦ. Ὁ Σατανᾶς ἐστράφη μὲ ὄλην τὴν δύναμιν καὶ τὴν λυσσώδη μανίαν του ἐναντίον τοῦ Παιδίου, διὰ νὰ καταφάγῃ αὐτό. Τοῦτο ὅμως ἀνηρπάγη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἡ ἀρπαγὴ τοῦ παιδίου συμβολίζει τὴν Ἀνάληψιν τοῦ δεδοξαμένου Χριστοῦ εἰς οὐρανοῦς, ἣτις τοῦτο μὲν σημαίνει τὸ λαμπρὸν ἐπιστέγασμα τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, τοῦτο δὲ τὴν πλήρη καὶ ὀδυνηρὰν ἤτταν τοῦ Σατανᾶ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἀγῶνι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ ἀπετέλεσεν ὄντως πλήγμα ὀδυνηρὸν κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Διαβόλου.

Ἀποτυχὸν ὁ δράκων νὰ πλήξῃ τὸν Μεσσίαν-Χριστόν, μᾶλλον δὲ ἤττηθεις κραταιῶς ὑπὸ τούτου, στρέφεται ἀκολούθως μὲ ὄλον τὸ φονικὸν πάθος του ἐναντίον τῆς γυναικὸς, ἣτις ἐνταῦθα εἰκονίζει σαφῶς τὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὑπὸ τῶν σκοτίων δυνάμεων τῆς κακίας διωκομένην Ἐκκλησίαν. Ἡ γυνὴ φεύγουσα τὴν φονικὴν μανίαν τοῦ δράκοντος καταφεύγει εἰς τὴν ἔρημον. Ἡ φυγὴ αὕτη μυστικῶς μὲν δύναται νὰ σημαίνῃ τὴν πνευματικὴν φυγὴν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐν προσευχῇ, ὑπομονῇ καὶ πνευματικῇ περισυλλογῇ ἠθικῶς συσπειρουμένης ἐν ὄψει τῶν ἐκάστοτε διωγμῶν καὶ θλίψεων αὐτῆς, πραγματικῶς δὲ πᾶσαν φυγὴν τῆς Ἐκκλησίας, διωκομένης ἀγριῶς ὑπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τῆς ἁμαρτίας. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ἡ γυνή, εἰς τὴν ἔρημον φυγοῦσα, τρέφεται θαυμασίως παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ χιλίας διακοσίας ἐξήκοντα

91. Λουκᾶ 10,18.

92. Πλεῖονα βλέπε παρὰ Π. Μπρατσιώτη, μν. ἐργ., 191 ἐξ.

93. Βλ. Ψαλμ. 2,9.

ἡμέρας⁹⁴, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπει, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ὑστάτης ἐσχατολογικῆς φυγῆς τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιχρίστου, ἥτις θὰ εἶναι καὶ ἡ φοβερωτέρα πασῶν.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ὁράσει (12,7-9) ὁ Ἰωάννης παρέστη νοερώς μάρτυς ἐνὸς φοβεροῦ πολέμου ἐν τῷ οὐρανῷ μεταξὺ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μιχαήλ, καὶ τῶν δαιμονικῶν δυνάμεων μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δράκοντα. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὁ δράκων «οὐκ ἴσχυσεν, οὐδὲ τόπος εὐρέθη αὐτῷ ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων, ὁ ὄφις ὁ μέγας⁹⁵, ὁ καλούμενος Διάβολος⁹⁶ καὶ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην⁹⁷, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν» (στ. 9).

Ὁ πόλεμος οὗτος ἀποτελεῖ παραλλαγὴν τῆς ἤδη περιγραφείσης πρώτης ἐπιθέσεως τοῦ Σατανᾶ ἐναντίον τοῦ Μεσίου-Χριστοῦ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ πόλεμος, διεξαχόμενος ἐν οὐρανοῖς, ἐπιχειρεῖται ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ εὐθύς μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἔχοντας ὡς ἀντιπάλους οὐχὶ πλέον τὸν Μεσσίαν-Χριστόν, ὅψ' οὐ ἠττήθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ, ἐκπροσωπούσας τὸν ἀναληφθέντα Κύριον τῆς δόξης. Ὅντως δὲ ὁ Σωτῆρ, ἐπιτελέσας τὸ λυτρωτικὸν ἔργον του διὰ τοῦ ὁποίου συνέθλασε τὴν ἰσχὺν τοῦ Σατανᾶ, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἔνθα ἐκάθησεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, χρησιμοποιοῦν ἐφεξῆς, ὡς ὑπέρτατος Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, ὡς πνεύματα λειτουργικά, ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς βασιλείας του ἐναντίον τῶν ἀντιθέων δυνάμεων τοῦ σκοτόυς. Ὅτι δὲ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ λαμβάνουσι μέρος αἱ στρατιαὶ τῶν ἀγγελικῶν φύσεων, κατασυντρίβουσαι τὰς ἀντιθέους δυνάμεις, ἀποτελεῖ μῆνυμα ἐξόχως παρήγορον διὰ τοὺς θνητοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, τοὺς ἔχοντας σάρκα καὶ ὀστέα, καὶ παλαιόντας πρὸς τὰς ἀοράτους ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος τούτου. Αἱ προσωνομίαι «ὄφις ὁ μέγας», «Διάβολος», «Σατανᾶς» καὶ «πλανῶν τὴν οἰκουμένην» ἐξαντλοῦσιν ἄριστα τὸ σκοτεινὸν βάθος τῆς οὐσίας τοῦ ἀμειλίκτου τούτου ἐχθροῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπηνοῦς διώκτου πάσης ιδέας ἀγαθῆς καὶ παντὸς ὅ,τι σχετίζεται καὶ φέρεται πρὸς τὸν Θεόν.

Ὁ θρίαμβος τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων καὶ ἡ ὀδυνῆ ἤττα τοῦ δράκοντος

94. Ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς ἡμερῶν μνημονεύεται καὶ ἐν κεφ. 13,3, ὡς χρονικὸν διάστημα διαρκείας τῆς προφητικῆς δράσεως τῶν δύο μαρτύρων τοῦ Θεοῦ, ἥτις συμπίπτει πρὸς τὴν ἐσχατολογικὴν δραστηριότητα τοῦ θηρίου-Ἀντιχρίστου, ὅστις καὶ παραδίδει τούτους εἰς θάνατον. Τρία καὶ ἡμισυ ἔτη διαρκεῖ καὶ παρὰ τῷ Δανιὴλ ἡ βασιλεία τοῦ Ἀντιόχου Δ' Ἐπιφανοῦς, ὅστις φέρεται ὡς ὁ σημαντικώτερος τύπος καὶ πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

95. Ὁ ὄφις ταυτίζεται πρὸς τὸν Σατανᾶν ἐν Σοφ. Σολ. 2,24. Ἰωάν. 8,44. 2 Κορ. 11,3.

96. Πρβλ. Γεν. 3,1. Ἰὼβ 1,6. 1 Παραλ. 21,1.

97. Ἀποκ. 20,3,8.10.

δημιουργεῖ κῦμα πανηγυρικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ εὐφροσύνου ἀγαλλιάσεως ἐν οὐρανοῖς, οὐ μόνον μεταξὺ τοῦ ἀγγελικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν πίστει τετελειωμένων δικαίων, οἵτινες ἐνίκησαν τὸν κατήγορον τῶν ἀδελφῶν «διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου» (στ. 11). Ἄρα ἡ νίκη δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τοὺς ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ δικαίους ἀνθρώπους, οἵτινες, οἰκειούμενοι τὸ λυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Κυρίου, κατασυντρίβουσι τὰς παγίδας καὶ τὸ φοινικὸν πάθος τοῦ Διαβόλου. Ἐνῶ ὁμοῦ ταῦτα συμβαίνουν εἰς τὸν οὐρανόν, διὰ τὴν γῆν ἐπιφυλάσσονται ἡμέραι φοβεραί, διότι ὁ Διάβολος, ἀποτυχῶν ἐν τῇ πάλῃ αὐτοῦ πρὸς τὸν Μεσσίαν, καὶ συνεπῶς ἔχων θυμὸν μέγαν, κατέβη εἰς τὴν γῆν διὰ τὴν ἀπολεμήσῃ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ὀργὴ καὶ τὸ πάθος τοῦ ἐπιτείνονται, διότι γνωρίζει ὅτι «ὀλίγον καιρὸν ἔχει» (στ. 12), δεδομένης τῆς ἐπιχειρήσεως δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἥτις καὶ θὰ θέσῃ ὀριστικὸν τέλος εἰς τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ. Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ προοπτικὴ τοῦ Ἰωάννου ἐνταῦθα εἶναι σαφῶς ἐσχατολογικὴ.

Ἐν τῇ τρίτῃ, τέλος, ὁράσει (στ. 13-17) περιγράφεται λεπτομερέστερον ὁ ἐν τῇ πρώτῃ ὁράσει ἤδη περιγραφεὶς ἀγὼν τοῦ δράκοντος-Σατανᾶ κατὰ τῆς γυναικὸς-Ἐκκλησίας. Ἡ πάλη διεξάγεται ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνθα ἐβλήθη ὁ δράκων μετὰ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἤτταν του. Οὗτος ἐπιτίθεται κατὰ τῆς γυναικός, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθησαν «δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἡμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως» (στ. 14). Αἱ πτέρυγες ἐνταῦθα δηλοῦσι γενικῶς τὴν θεῖαν βοήθειαν, ἥτις τάχιστα ρύεται τοὺς εὐσεβεῖς καὶ δικαίους ἐκ τῶν ἐκάστοτε θλίψεων καὶ τῶν διωγμῶν αὐτῶν⁹⁸. Ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ διατροφή τῆς γυναικὸς ἐπὶ «καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἡμισυ καιροῦ»⁹⁹, ἥτοι ἐπὶ 3½ ἔτη, πείθει καὶ αὐθις ἡμᾶς ὅτι ἡ γυνὴ ἐνταῦθα συμβολίζει τὴν Ἐκκλησίαν τῶν ἐσχάτων καιρῶν, ἡ δὲ δίωξις αὐτῆς τὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἐσχάτην δίωξιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀποτυχῶν τέλος καὶ πάλιν ὁ Σατανᾶς ἐν τῇ κατὰ τῆς γυναικὸς πάλῃ αὐτοῦ (στ. 15-16), ἀπῆλθε μετὰ περισσῆς μανίας «ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ» (στ. 17).

Ἐνταῦθα περατοῦται τὸ 12ον κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον, ὡς εἴπομεν, χρησιμεύει ὡς προοίμιον καὶ γενικὴ εἰσαγωγή εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια, εἰς τὰ ὁποῖα περιγράφεται λεπτομερέστερον ὁ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀντιχρίστου, ἐκπροσώπου τοῦ δράκοντος-Σατανᾶ, ἀμείλικτος διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐσχάτων, εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ὁποῖου μεταβαίνομεν ἐν τοῖς ἐξῆς.

98. Βλ. Ἐξ. 19,4. Δευτ. 32,11.

99. Βλ. Δαν. 7,25.

β) Φύσις καὶ ἔργον τοῦ Ἀντιχρίστου.

1) Τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναβαῖνον θηρίον.

α1. Καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης· καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἐπτὰ, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας. 2. Καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ἦν ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. 3. Καὶ μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον. Καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἔθεραπεύθη, καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. 4. Καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι τῷ δεδωκότι τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ λέγοντες· τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; Τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; 5. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίαν· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία πόλεμον ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο. 6. Καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς ἐν οὐρανῷ σκηνοῦντας. 7. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. 8. Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω· εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. 10. εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. Ὡδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων».

Ἐν τῇ παρουσίᾳ ὁράσει ὁ ἱερός συγγραφεὺς εὐρίσκεται εἰς προφανῆ ἐξάρτησιν ἐκ τῆς Δανιηλείου προφητείας (Δαν. Κεφ. 7) περὶ τῶν τεσσάρων θηρίων-βασιλείων τῶν ἀναδυομένων ἐκ τῆς θαλάσσης. Τὰ θηρία ταῦτα ὁ Ἰωάννης συμπύσσει εἰς ἓν, ὅπερ παρομοιάζει πρὸς πάρδαλιν, μὲ πόδας ἄρκτου καὶ στόμα λέοντος. Πρὸς τὸ μικρὸν κέρας, τὸ φυεὶν ἐν μέσῳ τῶν δέκα κεράτων τοῦ τετάρτου θηρίου παρὰ τῷ Δανιήλ, ταυτίζεται πλήρως τὸ παρὸν θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως¹⁰⁰. Οὐδεμία ἐπομένως ἀμφιβολία παραμένει ὅτι ἡ ὄρασις τοῦ Δανιήλ

100. Αἱ ἐπὶ μέρους ὁμοιότητες τῶν δύο ὁράσεων εἶναι αἱ ἀκόλουθοι· α) Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὁράσεις τὰ θηρία ἀναβαίνουν ἐκ τῆς θαλάσσης (Δαν. 7,3. Ἀποκ. 13,1). β) Τὸ τέταρτον θηρίον τοῦ Δανιήλ φέρει δέκα κέρατα (Δαν. 7,7) ἰσάριθμα κέρατα φέρει καὶ τὸ θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως (Ἀποκ. 13,1). γ) Τὸ Μικρὸν κέρας τῆς προφητείας τοῦ Δανιήλ εἶχε στόμα λαλοῦν μεγάλα (Δαν. 7,11. 20). Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἐδόθη στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίαν (Ἀποκ. 13,5). δ) Τὸ Μικρὸν κέρας ἐποίησε πόλεμον μετὰ

χρησιμεύει ἐνταῦθα ὡς κυρία καὶ βασικὴ πηγὴ τῆς ὁράσεως τοῦ Ἰωάννου.

Ὅπως ἐν τῇ προφητείᾳ τοῦ Δανιήλ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ θηρίον ἀναβαίνει ἐκ τῆς θαλάσσης, ἦτοι ἐκ τῆς σκοτεινῆς ἀβύσσου, ὅπου τὸ κράτος καὶ ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ. Ἡ προέλευσις ἐπομένως τοῦ θηρίου εἶναι καταχθόνιος. Ὑπὸ θηρίον δέον νὰ νοήσωμεν τὸν Ἐντιχρίστον τῶν ἐσχάτων χρόνων, ὅστις μέλλει νὰ προηγηθῇ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὁ ὕστατος ἐχθρὸς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Παρίσταται δὲ ὡς θηρίον ὁ Ἐντιχρίστος διὰ νὰ δηλωθῇ τοῦτο μὲν ἡ ὑπερβάλλουσα δύναμις αὐτοῦ, τοῦτο δὲ ἡ ἀπάνθρωπος φύσις του, ἡ νεκρὰ πρὸς πᾶσαν ἰδέαν ἀγαθὴν καὶ καλὴν, καὶ ἀκίνητος πρὸς πᾶν αἴσθημα εὐγενὲς καὶ φιλάνθρωπον.

Τὰ δέκα κέρατα καὶ αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ καὶ τὰ ἐπὶ τῶν κεράτων διαδήματα ἐμφαίνουσι τοῦτο μὲν τὴν στενωπότην συγγένειαν καὶ τὸν σύνδεσμον, τὸν ὑφιστάμενον μεταξὺ τοῦ θηρίου-Ἐντιχρίστου καὶ τοῦ δράκοντος-Σατανᾶ, φέροντος τὸν αὐτὸν ἐξοπλισμὸν ἐν τῇ προηγηθείσῃ ὁράσει τοῦ Ἰωάννου, τοῦτο δὲ δλόκληρον τὸν κολοσσαϊὸν ἐξοπλισμὸν τῆς κακίας τὸν ἐνυπάρχοντα ἐν τῷ Ἐντιχρίστῳ, τὴν ὑπερβάλλουσαν καὶ ἀκαταμάχητον κτηνώδη δύναμιν αὐτοῦ, τὸ κοχλάζον πάθος τῆς ἐπιθετικότητός του, τὴν δαιμονικὴν δίψαν του πρὸς ἰσχὺν καὶ κατίσχυσιν καὶ τὴν βασιλικὴν ἐπιρροήν του εἰς τὸν σκοτεινὸν καὶ ἐρεβώδη κόσμον τῆς ἁμαρτίας. Ὁ Ἐντιχρίστος, ὡς θηρίον πολυκέφαλον καὶ πολυκέρατον, ἀποτελεῖ τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωπον τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὴν ἐντελεστέραν ἐνσάρκωσιν τῆς ἁμαρτίας ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἡ ὅλη περιγραφή τοῦ Ἐντιχρίστου συμπληροῦται ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς τοποθετήσεως ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τοῦ θηρίου ὀνομάτων βλασφημίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς παρομοιάσεως αὐτοῦ πρὸς πάρδαλιν, ἄρκτον καὶ λέοντα. Διὰ τῆς τελευταίας ταύτης περιγραφῆς, ὁμοίας πρὸς τὴν περιγραφὴν τῶν τεσσάρων θηρίων τῆς προφητείας τοῦ Δανιήλ, δηλοῦται καὶ αὐτὴς ἡ κτηνώδης δύναμις, τὸ αἰμοβόρον τῆς διαθέσεως καὶ ἡ ἀγριότης τῆς φύσεως τοῦ Ἐντιχρίστου, ἐνῶ διὰ τῶν ὀνομάτων βλασφημίας, ἅτινα ἐν τῇ προφητείᾳ τοῦ Δανιήλ ἐξέφερε τὸ Μικρὸν κέρας (ὁ Ἐντιλοχος Δ' Ἐπιφανής, ὡς ὁ κυριώτερος πρόδρομος τοῦ Ἐντιχρίστου ἐν τῇ ἱστορίᾳ), δηλοῦται ἡ διστραμμένη φύσις τοῦ Ἐντι-

---

τῶν ἁγίων καὶ ἴσχυσε πρὸς αὐτοὺς (Δαν. 7,21). Ὅμοίως καὶ εἰς τὸ θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἐδόθη «πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς» (Ἀποκ. 13,7). ε) Τὸ Μικρὸν κέρας ἐλάλει λόγους βλασφημίας πρὸς τὸν Ὑψίστον (Δαν. 7,25), ὃν τρόπον καὶ τὸ θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν Θεὸν (Ἀποκ. 13,6). ς) Τὸ Μικρὸν κέρας θὰ καταπολεμήσῃ τοὺς ἁγίους τοῦ Ὑψίστου (Δαν. 7,25), ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ γυνή, ἡ καθημένη ἐπὶ τοῦ κοκκίνου θηρίου, μεθεῖ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ (Ἀποκ. 17,6). Τέλος ζ) Τοῦ Μικροῦ κέρατος ἡ θεομάχος δραστηριότης θὰ διαρκέσῃ «ἕως καιροῦ καὶ καιρῶν καὶ γε ἥμισυ καιροῦ» (Δαν. 7, 25) ἦτοι ἐπὶ 3 1/2 ἔτη, ἐνῶ τοῦ θηρίου τῆς Ἀποκαλύψεως θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ τεσσαράκοντα δύο μῆνας (Ἀποκ. 13,5).

χρίστου, ἡ κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ φερομένη, ἡ θεομάχος ὕβρις του καὶ ἡ κατὰ παντὸς θείου καὶ ἀγαθοῦ ἀλαζονικὴ ἐπιθετικότης του.

Ἡ ἐνδοτάτη σχέσις καὶ ἡ συγγένεια τοῦ Ἀντιχρίστου πρὸς τὸν Σατανᾶν διατρανοῦνται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ δράκων ἔδωκε τῷ θηρίῳ «τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην». Διὰ τῆς φράσεως ταύτης δέον νὰ ἀποκλείσωμεν ἐντελῶς πᾶσαν συνταύτισιν Σατανᾶ καὶ Ἀντιχρίστου. Ὁ Ἀντίχριστος οὐδαμῶς ἀποτελεῖ προσωπικὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Σατανᾶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ δὴ καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τῆς θείας τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως, ἀλλ' εἶναι ἄνθρωπος ἱστορικὸς καὶ συγκεκριμένος, ὃν τρόπον καὶ ὁ Ἄνομος—Ἀντίχριστος, ὁ ὑπὸ τοῦ Παύλου περιγραφόμενος, εἶναι ἐπὶ μέρους ἄνθρωπος, σαφῶς διακρινόμενος τοῦ Διαβόλου. Ὁμοίως δέον νὰ ἀποκλεισθῇ καὶ ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Ἀντιχρίστου ὡς συλλογικῆς ἐκφορᾶς τῶν ἀντιθέων δυνάμεων τῶν καταπολεμουσῶν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Μόνον ὡς συγκεκριμένον ἄτομον ὁ Ἀντίχριστος δύναται νὰ νοηθῇ ὡς ὁ ἐντολοδόχος τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανον τῶν μαιφόνων σκοπῶν του καὶ ἡ ἠθικὴ ἐνσάρκωσις τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Τὸ θηρίον ἐνταῦθα, ἐνεργούμενον παρὰ τοῦ Σατανᾶ, συμπίπτει πλήρως πρὸς τὸν Ἄνομον τῆς προφητείας τοῦ Παύλου, οὗτινος ἡ ἰσχὺς ἀνίσχει «κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ»¹⁰¹.

Τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀλαζονικῆς ὕβρεως τοῦ Ἀντιχρίστου ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐσφορικῆς αὐτοθεοποιήσεως αὐτοῦ. Ὅπως ὁ Ἄνομος τῆς προφητείας τοῦ Παύλου θὰ ὑπεραρθῇ «ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσει, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶν Θεός»¹⁰², οὕτω καὶ τὸ θηρίον—Ἀντίχριστος οὐ μόνον θὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω παντὸς Θεοῦ, ἀλλὰ, πληρῶν πᾶν μέτρον σατανικῆς ὕβρεως καὶ βλασφημίας, θὰ ἐπιδιώξῃ κομपाστικῶς νὰ ἀπομιμηθῇ τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ, φερόμενος ὡς τις ψευδοσωτὴρ καὶ ψευδομεσσίας τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς τὴν σειρὰν ταύτην τῶν σατανικῶν ἐπιδιώξεων τοῦ Ἀντιχρίστου μᾶς εἰσάγει ὁ τρίτος στίχος τοῦ κεφαλαίου, ἐνθα μία τῶν κεφαλῶν τοῦ θηρίου φέρεται ἐσφαγμένη εἰς θάνατον, ἥτις ὅμως ἐθεραπεύθη τάχιστα¹⁰³, ὥστε νὰ θαυμάσῃ ὅλη

101. 2 Θεσσ. 2,9.

102. 2 Θεσσ. 2,4.

103. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἐνταῦθα ὁ ἱερός συγγραφεὺς ὑπαινίσσεται τὸν λαϊκὸν μῦθον περὶ Νέρωνος redivivus εἶναι ἐντελῶς ἀνάξιος πρὸς τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν θεοπνευστίαν τοῦ βιβλίου. Ὅτι βεβαίως ἡ Ἀποκάλυψις ἀναφέρεται εἰς σύγχρονα ἱστορικὰ γεγονότα, προτυποῦντα γεγονότα μελλοντικά καὶ δὴ τῶν ἐσχάτων χρόνων, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ. Ἡ υἱοθέτησις ὅμως ἰδεῶν ἐντελῶς παιδαριωδῶν καὶ γελοίων, ὡς εἶναι ὁ ἐν λόγῳ μῦθος, ἀποτελεῖ ὑπόθεσιν ἄκρω ἀντιβαίνουσαν πρὸς τὴν νηφαλιότητα καὶ τὴν σοβαρότητα τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως. Κατὰ τὸν μῦθον τοῦτον ὁ Νέρων, δεδομένων τῶν μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Ρώμης μυστηριωδῶν συνθηκῶν τοῦ θανάτου του, δὲν ἐδολοφονήθη ἢ ηὔτοκτόνησεν, ὡς

ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. Ἐνταῦθα εἶναι προφανῆς ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου δολία ἀπομίμησις τοῦ σωτηρίου ἔργου τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως δηλαδὴ ὁ Χριστὸς φέρεται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐστηκὼς ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ὡς ἀ ρ ν ί ο ν ἐ σ φ α γ μ ἔ ν ο ν (Ἀποκ. 5,6), ἕπερ ὁμως ζῆ «εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων» (Ἀποκ. 1,18), οὕτω καὶ ὁ ψευδομεσσίας Ἀντιχρίστος παρεισάγεται φέρων θανάσιμον πληγὴν, ἥτις ὁμως θεραπεύεται προφανῶς διὰ δαιμονικῆς ἐνεργείας, παρεχομένης οὕτω τῆς ἐντυπώσεως ὅτι χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου προσφέρει οὗτος καὶ τὴν ἰδίαν του ζῶν καὶ ὑπερνικᾷ τὸν θάνατον¹⁰⁴.

Ἡ διὰ θαύματος ἀναβίωσις αὕτη τοῦ θηρίου ἐμποιεῖ κατάπληξιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τῶν παραλελυμένων ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας, ἥτις μεταφράζεται εἰς θαυμασμόν διὰ τὸ κατόρθωμα. Ἡ ὑπεράνθρωπος δύναμις τοῦ θηρίου ἀσκεῖ ἀφυπνιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βουλήσεως τῶν ἀνθρώπων, ἡ δὲ γοητεία αὐτοῦ, δίκην γιγαντιαίου μαγνήτου, ἔλκει τὸν αἰσθησιακὸν σίδηρον τῶν ψυχῶν τῶν υἰῶν τῆς ἀπωλείας. Ποῖος δύναται νὰ ἀντιστῆ εἰς τὴν τεραστίαν ἐλκτικὴν δύναμιν τοῦ Ψευδομεσσίου; Ὑπνωτισμένα τὰ εἰς τὰς αἰσθήσεις δουλεύοντα πλήθη, προσκυνοῦν τόσον τὸν δράκοντα-Σατανᾶν, ὅστις μετεβίβασε τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς τὸ θηρίον, ὅσον καὶ τὸ θηρίον-Ἀντιχρίστον, τὴν ἀπαισίαν ταύτην δυάδα τοῦ σκότους, λέγοντες· «τίς ὁμοῖος τῷ θηρίῳ; Τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ;» Διὰ τοῦ ὕμνου τούτου, ὅστις ἀποτελεῖ παρωδίαν τοῦ βιβλικοῦ αἴνου διὰ τοῦ ὁποῖου ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ ὁ λαὸς ἐξύμνησε τὸν Κύριον τῆς δόξης καὶ τῆς ἱστορίας¹⁰⁵, ὁ Ἀντιχρίστος πειραῖται νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Διὰ τοῦ Ἀντιχρίστου ὁμως καὶ ἐν τῷ Ἀντιχρίστῳ ὡς πραγματικὸς Θεὸς ἐνθρονίζεται ὁ Σατανᾶς. Ἡ πρὸς τὸ θηρίον προσφερομένη λατρεία εἶναι οὐσιαστικῶς λατρεία πρὸς τὸν δράκοντα. Οὕτως ἡ παρουσία καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σατανᾶ ἐν τῷ κόσμῳ καταξιοῦνται ἐσχατολογικῶς κατὰ τὸν ἐντελέστερον δυνατὸν τρόπον.

Θεοποιηθεὶς ὁ Ἀντιχρίστος καὶ καταστάς Κύριος τοῦ κόσμου, ἐφαρμό-

---

ἐπιστεῦετο, ἀλλὰ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔνθα ἀνεμένετο, ἡγούμενος ἰσχυρῶν παρθικῶν στρατευμάτων, νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς Ρώμην διὰ νὰ τὴν καταστρέψῃ καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀντιπάλους του (βλ. Σιβυλλεῖους βίβλους ἐν εἰσαγωγῇ). Κατ' ἄλλην πάλιν ἀντίληψιν ὁ Νέρων, πράγματι ἀποθανών, θά ἀναστῆ ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ θά ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὁ Ἀντιχρίστος (Nero redivivus). Ὁ μῦθος οὗτος, φερόμενος εὐρύτατα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, μεταξὺ ἰουδαϊκῶν καὶ χριστιανικῶν κύκλων, προῆλθε προφανῶς ἐκ τῆς ἀλγενοτάτης ἐντυπώσεως, ἣν ἐνεποίησεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ἡ κτηνώδης πολιτικὴ τοῦ ἀπανθρώπου τούτου τέρατος, καὶ ὁ φόβος ὁ γεννηθεὶς ἐκ τῶν αἱματηροτάτων διωγμῶν, οὓς ἐξάπέλυσεν οὗτος ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀποστολικῶν χρόνων (βλ. πλείονα παρὰ Theodor Zahn, Die Offenbarung des Johannes, ἐν Kommentar zum Neuen Testament, Leipzig 1926, σελ. 490 ἔξ).

104. Βλ. M. Schmaus, Katholische Dogmatik, τόμ. IV, 2, München 1959, σελ. 182.

105. Βλ. Ἐξ. 15,11. Ψαλμ. 88, 7. 9. Ἠσ. 40,25.

ζει εὐθύς τὸ ἀντίθεον ἔργον του, ἐκφραζόμενον ἔνθεν μὲν ὡς βλάσφημος συμπεριφορὰ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου ἐν οὐρανοῖς, ἔνθεν δὲ ὡς πόλεμος ἐναντίον τῶν ἁγίων, ἔργον ὅπερ προσωρινῶς τοῦλάχιστον στέφεται διὰ πλήρους ἐπιτυχίας. Εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ γεγονός, ὅτι τὸ φθοροποιὸν ἔργον τοῦ θηρίου εὐρίσκεται ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ἔλεγχον τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται μόνον τῇ ἀνοχηῖ τούτου, συμβαλλόμενον ἀρνητικῶς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἰδίᾳ τῆς χάριτος, αἰδίου σχεδίου τοῦ Θεοῦ. Τὴν σημασίαν ταύτην φέρει ὁ ἀόριστος «ἐδόθη αὐτῶ», ὅστις ἀπαντᾷ τρεῖς ἐν τῷ κεφαλαίῳ (στ. 5, 6, 7). Κατὰ ταῦτα ἡ δύναμις τοῦ Σατανᾶ εἶναι δύναμις ἐλεγχομένη, πρόσκαιρος καὶ παροδική, φέρουσα ἐν ἑαυτῇ τὸν σπῆρον τῆς φθορᾶς καὶ διαλύσεως. Ὁν τρόπον ἐδόθη αὐτῶ παρὰ τοῦ Θεοῦ — οὐχὶ δὲ παρὰ τοῦ δράκοντος — ἡ δυνατότης ἀσκήσεως τοῦ ἀντιχρίστου ἔργου του, τὸν αὐτὸν τρόπον θὰ ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτοῦ καὶ θὰ συντριβῇ παντελῶς ἡ ἰσχύς του διὰ τῆς ὀσονούπω δευτέρας ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ σύντομον τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀντιχρίστου δηλοῖ τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν τεσσαράκοντα δύο μηνῶν, οὓς καθώρισεν ὁ Θεὸς ὡς διάρκειαν τοῦ πολέμου τοῦ θηρίου ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων. Τὸ διάστημα τοῦτο συμπίπτει πρὸς τὰς χιλίας διακοσίας ἡμέρας ἢ τὸν «καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἡμισυ καιροῦ» διατροφῆς τῆς γυναικὸς-Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πρὸς τὸ ἰσόχρονον διάστημα τοῦ δικαστικοῦ ἔργου τοῦ Ἀντιόχου Δ' Ἐπιφανοῦς παρὰ τῷ Δανιήλ (7,25), ἐμφαίνει σαφῶς, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἐσχατολογικῆς διώξεως τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ σκηρικὸν τῆς προκειμένης ὁράσεως τοῦ Ἰωάννου εἶναι σαφῶς ἐσχατολογικόν.

Ἐκ τῶν βλασφημῶν λόγων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἐν οὐρανοῖς σκηνοῦντας ἁγίους, τὸ θηρίον μεταβαίνει εἰς τὴν ἐμπρακτον διώξιν τῶν δικαίων ἐπὶ τῆς γῆς, τοὺς ὁποίους καὶ νικᾷ. Ὡς προανάκρουσμα τῆς νίκης ταύτης καὶ τῆς ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς γῆς κυριαρχίας τοῦ θηρίου, λαμβάνεται ἡ ἐν τῷ 11ῳ κεφαλαίῳ (3,19) περιγραφομένη θανάτωσις τῶν δύο μαρτύρων τοῦ Θεοῦ. Οἱ μάρτυρες οὗτοι δὲν εἶναι προσωποποιήσεις ἰσαριθμῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἐκκλησιαστικῶν λειτουργημάτων, ἀλλὰ σαφεῖς ἱστορικαὶ προσωπικότητες τῶν ἐσχάτων χρόνων, πιθανώτατα ὁ Ἡλίας¹⁰⁶ καὶ ὁ Ἐνώχ, ἢ ὁ Ἡλίας καὶ ὁ Μωϋσῆς, οἵτινες ἀνεφάνησαν καὶ κατὰ τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Σωτῆρος¹⁰⁷, ἢ καὶ δύο ἀποστολικοὶ μαρτυρικοὶ τύποι τῶν ἐσχάτων καιρῶν¹⁰⁸, τοὺς ὁποίους θὰ ἀποστείλῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον ὡς δύο ἐλαίας καὶ λυχνίας ἐστῶσας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου¹⁰⁹, ἤτοι ὡς διαπρυσίους κήρυκας τῆς θείας ἀληθείας. Οἱ δύο μάρτυρες

106. Περὶ Ἡλίας βλ. Ματθ. 3,1,23. Σοφ. Σειρ. 48,10. Ματθ. 11,24.

107. Ματθ. 17,2 ἔξ.

108. Βλ. Π. Μπρασισιώτου, μν. ἔργ., σελ. 181.

109. Ἀποκ. 11,4.

τοῦ Θεοῦ, ἐφωδιασμένοι μὲ θεϊαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως (11,5 ἐξ.), θὰ κηρύξουν μετάνοιαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ὑστάτην προειδοποίησιν τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους, πρὸ τῆς ἐπερχομένης ἀδυσωπήτου κρίσεως τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν ὅμως οὗτοι τελέσωσι τὸ ἔργον των θὰ ἀποκτανθῶσιν ὑπὸ τοῦ θηρίου τοῦ ἀναβαίνοντος ἐκ τῆς ἀβύσσου (Ἐναντιοχριστοῦ), καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν θὰ διαπομπευθῶσιν ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν ἡμέρας, παραμένοντα ἄταφα, ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος (στ. 7 ἐξ.). Ὁ θάνατος τῶν δύο μαρτύρων θὰ ἀνακουφίσῃ καὶ θὰ χαροποιήσῃ σφόδρα τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διότι οἱ προφῆται ἐβασάνισαν αὐτοὺς (στ. 10), ἦτοι διὰ τῆς ὀχληρᾶς παρουσίας των καὶ τοῦ καυστικοῦ των κηρύγματος διήλεγξαν τὰ ἁμαρτωλὰ καὶ ἐπαίσχυντα ἔργα των. Καὶ ἐνῶ διὰ τοῦ τόσον ἐξευτελιστικοῦ θανάτου των οἱ δύο μάρτυρες θὰ παρέχουν τὴν ἐντύπωσιν πλήρους ἀδυναμίας καὶ ἐξουθενώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῆς θηριώδους δυνάμεως τοῦ Ἐναντιοχριστοῦ, ἡ αἰφνιδία παρέμβασις τοῦ Θεοῦ, δι' ἣς ἐκεῖνοι ἀνεζωογονήθησαν καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ (στ. 11 ἐξ.), ὑπενθυμίζουσα τὴν μετὰ τὸ ταπεινωτικὸν πάθος ζωηφόρον ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἔνδοξον ἀνάληψιν αὐτοῦ, ἐμφαίνει μὲν τὸ προσωρινὸν τῆς ταπεινώσεως ταύτης, ἐξαίρει δὲ τὴν ἀπόλυτον δύναμιν καὶ ὑπεροπλίαν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἔναντι τῶν σκοτιῶν δυνάμεων τῆς ἁμαρτίας. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐμποιεῖ κατὰπληξιν εἰς τὰς ζωώδεις ψυχὰς τῶν λάτρων τοῦ θηρίου, ἐνῶ ταυτόχρονα ὁ Θεὸς ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἐσχάτην πόρωσιν αὐτῶν διὰ σεισμοῦ μεγάλου, ὅστις κατηρέλειψε τὸ δέκατον τῆς πύλεως καὶ ἀπέκτεινε χιλιάδας ἐπτὰ (σχηματικὸς ὁ ἀριθμὸς) ἀνθρώπων, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι, ἐκόντες ἄκοντες ἐξηναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν γεγονότων νὰ δώσουν δόξαν τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ (11,12 ἐξ.).

Μετὰ τὴν νίκην τοῦ θηρίου ἐπὶ τῶν ἁγίων, ἐδόθη αὐτῷ (παρὰ τοῦ Θεοῦ) «ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος» (13,7). Ἡ φράσις αὕτη, στερεότυπος ἐν τῇ Ἀποκαλύψει¹¹⁰, ἐμφαίνει ἱκανῶς τὴν φύσιν τοῦ Ἐναντιοχριστοῦ ὡς προσωπικότητος πολιτικῆς ἐπὶ παγκοσμίου κλίμακος, ὡς τυράννου καὶ δυνάστου καὶ δικτάτορος ἐνὸς κόσμου, τὸν ὁποῖον ἡ τεχνικὴ τῆς ζωῆς θὰ συναγάγῃ εἰς στενωτάτον σύνδεσμον καὶ ἐνότητα, μιᾶς ἀνθρωπότητος ἄνευ Θεοῦ διεμπεποτισμένης ὑπὸ τοῦ ὕλιστικοῦ πνεύματος καὶ παραδεδομένης τυφλῶς εἰς τὰς φυσικὰς δυνάμεις τῆς ζωῆς. Ἄν ἀληθεύῃ δὲ ὅτι οἱ λαοὶ ἔχουσι πάντοτε τοὺς ἀνταξίους αὐτῶν κυβερνήτας, τότε ὁ Ἐναντιοχριστος θὰ εἶναι ὁ ἀ ν τ ἄ ξ ι ο ς κυβερνήτης ἐνὸς κατὰ πάντα ἀνταξίου του κόσμου. Μόνον ἡ ἀ π ο σ τ α σ ί α, ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἐκδέχεται ταύτην ὁ Παῦλος, θὰ εἶναι τὸ κατὰλληλον ἠθικοκοινωνικὸν ἕδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θὰ ἀναβλαστήσῃ ἡ φοβερὰ

110. Βλ. Ἀποκ. 5,9. 7,9. 14,6.

αὕτη ἀκανθα τῆς κολάσεως! Μὲ μίαν ὅμως ἐξαιρέσιν ἐκ τῆς πανανθρωπίνης ταύτης κολάσεως, ἔνθα οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς θὰ ἀπονέμωσι τυφλὴν προσκύνησιν καὶ λατρείαν εἰς τὸν Ἀντίχριστον, ἡθικῶς θὰ ἀπουσιάζῃ ἡ μικρὰ μὲν πλὴν ἐκλεκτὴ μερὶς τῶν ἁγίων, τὸ μικρὸν ὑπόλειμμα τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων τῶν ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ ἀφωσιωμένων εἰς τὸ αἷμα τοῦ Ἄρνιου καὶ καταφρονούντων τοῦ θηρίου καὶ τῆς κτηνώδους δυνάμεως αὐτοῦ, ὧν τὰ δνόματα εἰσι γεγραμμένα «ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἄρνιου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» (κεφ. 13,8).

Ἀκριβῶς ἐνταῦθα, διακοπτομένης τῆς περιγραφῆς καὶ ἐν εἴδει παραινειτικῆς παρενθέσεως (στ. 9-10) ἐφιστᾶται ἰδιαίτερος ἡ προσοχὴ τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων ἐπὶ τῆς σοβαρότητος τῆς καταστάσεως τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιχρίστου. Ἐν τῇ κολάσει ταύτῃ τῆς ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀποστασίας, τοσοῦτον φρικτὴ θὰ εἶναι ἡ δοκιμασία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπώδυνος ὁ κλῆρος τῶν ἁγίων, ὥστε οὗτοι μόνον διὰ τῆς παθητικῆς ἀντιστάσεως καὶ τῆς πνευματικῆς φυγῆς, ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ καὶ ἐν ἐτοιμότητι πρὸς ἀποδοχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ μαρτυρίου χάριν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεώς των, θὰ δυνηθῶν νὰ νικήσουν τὸν πειρασμὸν καὶ νὰ καταπαλαίσουν τὸ κτηνώδες κράτος τοῦ ἐχθροῦ. Οἰαδήποτε ἄλλη ἀντίστασις εἰς τὸν πειρασμὸν θὰ εἶναι ματαία καὶ ἄσκοπος. Ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία τῶν ἐσχάτων χρόνων, φεύγουσα ἐν τῇ ἐρημίᾳ, θὰ τρέφεται ἀοράτως διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἐμψυχοῦται ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ θείου Παρακλήτου, ἀναμένουσα ἄνωθεν τὴν λύσιν τοῦ ἐσχατολογικοῦ δράματος αὐτῆς διὰ τῆς κραταιᾶς ἐπὶ γῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Χριστοῦ, ὅστις καὶ θὰ δικαιώσῃ τὸν ἀγῶνά της καὶ θὰ συντρίψῃ τὴν ἐπηρμένην ὄφρυν τοῦ Ἀντιχρίστου.

2) Τὸ ἐκ τῆς γῆς ἀναβαῖνον θηρίον (13,11-18).

«11. Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. 12. Καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ οἰκοῦντας, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. 13. Καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, καὶ πῦρ ἵνα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίη εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. 14. Καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃς εἶχε τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε. 15. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἢ εἰκὼν τοῦ θηρίου καὶ ποιήσῃ, ὅσοι ἐὰν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. 16. Καὶ ποιεῖ πάντας, τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώσωσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ

τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν. 17. Καὶ ἵνα μή τις δύναται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰμὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. 18. Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν· ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἑξακόσια ἑξήκοντα ἕξ».

(Συνεχίζεται)